

अवधि: - होरात्रयम्

पूर्णाङ्कः - 80

निर्देशाः - (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।

(2) प्रतिखण्ड-उत्तराणि पृथक् प्रदत्तायाम् उत्तरपुस्तिकायां लेखनीयानि।

(3) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(4) प्रश्नपत्रे उत्तराणि न लेखनीयानि।

(5) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारं अवश्यमेव लेखनीया।

(6) सर्वेषां प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।

खण्डः - 'क' (अपठित-अवबोधनम्)

अङ्काः 10

प्र1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

दीपावली भारतवर्षस्य एकः महान् उत्सवः अस्ति। अयम् उत्सवः कार्तिकमासस्य अमावस्यायां भवति। इदं कथ्यते यत् रावणं हत्वा रामः अस्मिन् दिवसे सीतया लक्ष्मणेन च सह अयोध्यां प्रत्यागच्छत्। सर्वे जनाः स्वगृहाणि स्वच्छानि कुर्वन्ति, मिष्टान्नानि वितरन्ति नूतनानि वस्त्राणि च धारयन्ति। अस्मिन् दिवसे सर्वेषु विद्यालयेषु कार्यालयेषु च अवकाशः भवति। सांयकाले सर्वे जनाः दीपानां मालाः प्रज्वालयन्ति। रात्रौ जनाः लक्ष्मीं पूजयन्ति। बंगप्रदेशे अस्मिन् अवसरे दुर्गापूजा भवति। भारतीयाः इमम् उत्सवं प्रतिवर्षं सोल्लासं समायोजयन्ति।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत -

(½x4=2)

- (i) जनाः कदा लक्ष्मीं पूजयन्ति?
- (ii) अस्मिन् दिवसे रामः कं हत्वा अयोध्यां प्रत्यागच्छत्?
- (iii) का भारतवर्षस्य एकः महान् उत्सवः अस्ति?
- (iv) सर्वे जनाः कानि स्वच्छानि कुर्वन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(2x2=4)

- (i) सांयकाले सर्वे जनाः काः प्रज्वालयन्ति?
- (ii) के इमम् उत्सवं प्रतिवर्षम् सोल्लासं समायोजयन्ति?

III. यथानिर्देशं उत्तरत -

(½x4=2)

- (i) 'कुर्वन्ति' क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम्?
- (ii) 'प्रातःकाले' अस्य विलोमपदं चित्वा लिखत।
- (iii) 'महान् उत्सवः' अनयोः पदयोः विशेषणपदम् किम् अस्ति?
- (iv) 'नवीनानि' अस्य किम् पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

IV. अस्य गद्यांशस्य कृते उचितं शीर्षकं लिखत।

(2)

खण्डः - 'ख' (रचनात्मकं कार्यम्)

अङ्काः 15

प्र1. मित्रम् प्रति लिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः पदैः पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत - (10x½=5)

मञ्जूषा

प्रसन्नता, कक्षायां, सुधीर, समाप्ता, तत्रास्तु, छात्रावासतः, परीक्षायाम्, प्रणामाः, तव, शोभनानि

(1) _____

दिनाङ्कः _____

प्रिय (2) _____!

सप्रेम नमोनमः।

अत्र कुशलम् (3) _____। अद्यैव तव पत्रं प्राप्तम्। अतीव (4) _____ जाता। अहं त्रैमासिक- (5) _____ व्यस्तः आसम्। अधुना एव परीक्षा (6) _____। मम प्रश्नपत्राणि (7) _____ अभवन्। आशासे यत् (8) _____ प्रथमं स्थानं लप्स्ये। शेषं मिलनानन्तरम्। पितृचरणयोः (9) _____ निवेदनीयाः।

(10) _____ मित्रम्

कोमलानन्दः

प्र2. अधः प्रदत्तं चित्रम् आधृत्य मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चसंस्कृतवाक्यानि लिखत - (2x5=10)

मञ्जूषा

उद्यानस्य, क्रीडन्ति, एकस्य, कन्दुकेन, वृक्षाः, द्वौ जनौ, एका स्त्री, भ्रमतः, बैडमिंटन-खेलम्, काष्ठफलके, स्थिता

(A-2)

खण्ड: - 'ग' (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

अङ्काः 25

- प्र1. (क) वर्णविन्यासे रिक्तस्थानं पूरयत - (1/2x2=1)
- (i) कार्यम् = क् + आ + _____ + य् + अ + म्
- (ii) द्वारम् = द् + _____ + आ + र् + अ + म्
- (ख) वर्णान् संयोज्य लिखत - (1x2=2)
- (i) व् + इ + ज् + ज् + आ + न् + अ + म् = _____
- (ii) प् + र् + अ + य् + ओ + ग् + अ + विसर्ग (:) = _____
- प्र2. यथानिर्देशम् उत्तरत - (1x3=3)
- (i) अपादान कारके _____ विभक्तिः भवति ।
- (ii) _____ कारकस्य चिह्नं 'को' अस्ति ।
- (iii) 'सः कमलेन लिखति' । अत्र रेखांकितपदे _____ कारकः अस्ति ।
- प्र3. विशेषण-विशेष्य-सम्बन्धित-नियमं सोदाहरणं स्पष्टं कुरुत । (2)
- प्र4. उचितशब्दरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यं पुनः लिखत - (1x5=5)
- (i) लता _____ फलम् यच्छति । (बालिका - चतुर्थी विभक्तिः, एकवचनम्)
- (ii) इदं _____ पुस्तकम् अस्ति? (किम् - पुल्लिङ्ग)
- (iii) उद्याने सुन्दराणि _____ सन्ति । (पुष्प)
- (iv) हे _____ ! त्वम् कुत्र गच्छसि? (बालक)
- (v) बालिका _____ सह गमिष्यति? (किम् - स्त्रीलिङ्ग, तृतीया विभक्तिः, एकवचनम्)
- प्र5. उचितधातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यं पुनः लिखत - (1x4=4)
- (i) श्वः ते चलचित्रं _____ । (दृश्)
- (ii) वृद्धः शनैः शनैः _____ । (गम्)
- (iii) वयम् तत्र _____ । (स्था - लृट् लकारे)
- (iv) यूयम् उच्चैः पाठं _____ । (पठ्)
- प्र6. निम्नवाक्यानि शुद्धं कृत्वा पुनः लिखत - (1x4=4)
- (i) श्वेतम् अश्वः धावति ।
- (ii) आवाम् पुस्तकं पठामः ।
- (iii) श्वः अहं विद्यालयं न गच्छामि ।
- (iv) वृक्षेण पत्राणि पतन्ति ।

प्र7. अधोलिखित वाक्यानां संस्कृतभाषायां अनुवादं कुरुत -

(1x4=4)

- (i) मोर बोलता है।
- (ii) राम यहाँ रहता है।
- (iii) हम सब वहाँ जायेंगे।
- (iv) वे दोनों खेलते हैं।

खण्ड: - 'घ' (पठित-अवबोधनम्)

अङ्काः 30

प्र1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि लिखत -

(5)

एषः समुद्रतटः अत्र जनाः पर्यटनाय आगच्छन्ति। केचन तरङ्गैः क्रीडन्ति। केचन च नौकाभिः जलविहारं कुर्वन्ति। तेषु केचन कन्दुकेन क्रीडन्ति। बालिकाः बालकाः च बालुकाभिः बालुकागृहं रचयन्ति। मध्ये मध्ये तरङ्गाः बालुकागृहं प्रवाहयन्ति। एषा क्रीडा प्रचलति एव। समुद्रतटाः न केवलं पर्यटनस्थानानि। अत्र मत्स्यजीविनः अपि स्वजीविकां चालयन्ति।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत -

(½x2=1)

- (i) जनाः काभिः जलविहारं कुर्वन्ति?
- (ii) के पर्यटनाय अत्र आगच्छन्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(1x2=2)

- (i) बालिकाः बालकाः च किं रचयन्ति?
- (ii) अत्र मत्स्यजीविनः कां चालयन्ति?

III. यथानिर्देशं उत्तरत -

(½x4=2)

- (i) 'आगच्छन्ति' क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् अस्ति?
- (ii) 'गच्छन्ति' शब्दस्य किम् विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम्?
- (iii) 'एषा क्रीडा' अनयोः पदयोः विशेषणपदम् किम्?
- (iv) 'भ्रमणाय' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम्?

प्र2. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि लिखत -

(5)

प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति मानवाः।

तस्मात् प्रियं हि वक्तव्यं वचने का दरिद्रता ॥

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत -

(½x2=1)

- (i) के तुष्यन्ति?
- (ii) अस्माभिः कीदृशं वक्तव्यम्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (1x2=2)

(i) सर्वे मानवाः केन तुष्यन्ति?

(ii) वचने का न स्यात्?

III. यथानिर्देशं उत्तरत - (1x2=2)

(i) 'तुष्यन्ति' क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् अस्ति?

(ii) 'कथने' अस्य किम् पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

प्र3. अधोलिखितं संवादं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि लिखत - (5)

फेकनः - अहो! पूरनः कुत्र अस्ति? किं सः कस्यामपि स्पर्धायां प्रतिभागी नास्ति?

रामचरणः - सः द्रष्टुम् न शक्नोति। तस्मै अस्माकं विद्यालये पठनाय तु विशेषव्यवस्था वर्तते। परं क्रीडायां प्रबन्धः नास्ति।

हुमा - अयं कथमपि न न्यायसङ्गतः। पूरनः सक्षमः, परं प्रबन्धस्य अभावात् क्रीडितुं न शक्नोति।

इन्दरः - अस्माकं तादृशानि अनेकानि मित्राणि सन्ति। वस्तुतः तानि अन्यथासमर्थानि।

फेकनः - अतः वयं सर्वे प्राचार्यं मिलामः।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत - (½x2=1)

(i) सर्वे कं मिलन्ति?

(ii) कः द्रष्टुम् न शक्नोति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (1x2=2)

(i) विद्यालये कस्यै प्रबन्धः न अस्ति?

(ii) पूरनः कथं क्रीडितुं न शक्नोति?

III. यथानिर्देशं उत्तरत - (½x4=2)

(i) 'युष्माकम्' अस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

(ii) 'मिलामः' क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम्?

(iii) 'अनेकानि मित्राणि' अनयोः पदयोः विशेषणपदम् किम्?

(iv) 'प्रतियोगितायाम्' अस्य किं पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

प्र4. अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं उचितक्रमेण पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत - (1x4=4)

पयोदर्पणे स्वप्रतिबिम्बम्, कोतुकेन पश्यन्ति वृक्षाः।

प्रसार्य स्वच्छायासंस्तरणम्, कुर्वन्ति सत्कारं वृक्षाः ॥

अन्वयः वृक्षाः (1)_____ पयोदर्पणे (2)_____ पश्यन्ति। वृक्षाः स्वच्छायासंस्तरणम्

(3)_____ सत्कारं (4)_____।

- प्र5. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (1x4=4)
- मेरीनातटः देशस्य सागरतटेषु दीर्घतमः ।
 - बकः प्रसन्नः अभवत् ।
 - शृगालेन वञ्चितः बकः अचिन्तयत् ।
 - बालिकाः अपि खेलिष्यन्ति ।
- प्र6. अधोलिखितवाक्यानि घटनाक्रमानुसारेण पुनः लिखत - (½x8=4)
- शृगालस्य निमन्त्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत् ।
 - बकस्य चञ्चुः स्थालीतः भोजनग्रहणे समर्था न भवति ।
 - बकस्य निमन्त्रणेन शृगालः प्रसन्नः अभवत् ।
 - अतः बकः केवलं भोजनं पश्यति ।
 - कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनं यच्छति ।
 - बकः सङ्कीर्णमुखे कलशे क्षीरोदनं यच्छति ।
 - बकः अपि शृगालं प्रति तादृशं व्यवहारं कृत्वा प्रतीकारम् अकरोत् ।
 - एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म ।
- प्र7. अर्थैः सह शब्दानाम् मेलनम् कृत्वा पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखत - (6x½=3)
शब्दाः	अर्थाः
नभः	कथितम्
स्वैरम्	सूर्यस्य
युक्तम्	दीनता
दरिद्रता	आकाशः
उक्तम्	यथेच्छम्
रवेः	उचितम्